

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

פרשת וישלח

שנת תשס"ט

א. כלי יקר.

פרק לב' פסוק ה':

ויהי כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי
ואחר עד עתה. פרש רש"י:

"גרתי", לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר.
דבר אחר: "גרתי", תרני"ג מצות שמרתי. ושני
פירושים אלו סותרים זה את זה, שאם אמר לו
'לא נעשיתי שר', אם כן בא לפניו בהקנעה;
ואם אמר לו תרני"ג מצות שמרתי, משמע
אדרבא ששלח לו שאינו ירא ממנו, מצד
ששמר תרני"ג מצות ואינו בכלל "והיה כאשר
תריד ופרקת עלו" (לעיל כו,מ). וקשה עוד,
למה קראו אדני ואת עצמו עבד, ויתר עניני
הקנעה שעשה לו. ועוד תמה על לשון
הכתוב, שיאמר תרני"ג בלשון "גרתי".

על כן לבי אומר, ששני פירושים אלו מראה
שניהם כאחד אמת, לא כמו שפרש רש"י
דבר אחר, משמע שכל אחד פרוש בפני
עצמו. וזה באור הענין, שיעקב שלח לו
לאמר: "עם לבן גרתי", לא נעשיתי שר
וחשוב אלא גר, לומר לו שהברכות לא
נתקיימו בו. ולא בא להכחיש את אביו
ולעשות ברכותיו פלסטר חלילה, אלא כף
אמר, שכשברך אותי אבי היה סבור שאני
עשוי, ועל דעת זה ברכני, והרמאות אשר
עשיתי לא הועילה לי, כי "לא יחרף רמיה
צידו" (משלי יב,כז) אשר האכיל לאביו להשיג
הברכות על ידה, ואין אדם נוגע במוקן

לחברו, והולכים כל הברכות אחר דעת אבי,
ובדעתו היה שיחולו על ראש עשו וכף יהיה.
והמופת על זה, שהרי גר אנכי בארץ, לא שר
וחשוב. ואם תאמר, לעולם יתקיימו בי
הברכות, ומה שלא נעשיתי שר וחשוב עד
היום הנה הינו לפי שלא קיימתי את התורה, כי
כך התנה בשעת קבלת הברכות, על מנת אם
אקים תרני"ג מצות, שנאמר: "והיה כאשר
תריד ופרקת עלו" וגו', על זה אמר "גרתי",
הרי תרני"ג מצות שמרתי, ואף על פי כן לא
נעשיתי שר וחשוב. אלא ודאי שלא אהנו
מעשי, כי לא אהני לרמאי ברמאותו, והברכות
יחולו על ראש מי שנתפון אליו יצחק בשעת
אמירת הברכות. לפיכך אמר "גרתי", הכולל
שניהם: ענין גרות, וענין תרני"ג, לומר לה
שאף על פי שתרני"ג מצות שמרתי, מכל מקום
גר אנכי בארץ. דאם לא כן, למה אמר
"גרתי", היה לו לומר 'עבדתי', שהרי באמת
היה עבד ללבן, ומורה ביותר על ההפך
מברפת "הנה גביר לאחיד", אלא כדי להבין
מן לשון "גרתי" אותיות תרני"ג. ואי לא
מסתפינא מחברי הייתי מוחק "דבר אחר" מן
פרוש רש"י, כי באמת שני הפשטים צריכין
זה לזה.

210

ויש לח

אלף

1. בצצט מה הפציה בפסוק המצריכה ביאור?
2. כרשננו קובצ כי שני הכירויט אינט סותרים, איק הוא מנסה להסביר זאת?
3. איק יעקב מסביר את הצובדות הצכשוניות לצומת הברכות המובטחות?
4. קרא את הפסוק מספר משלי ותנסה להסבירו לפי הנאמר כאן.
5. מה מוסיף השימוש במלה "ארתו"?
6. למה בכל זאת השתמש בלשון זו?

* * *

ב. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן .

ט
15. רבינו מבקש להסביר את בטחוננו של יעקב שאמנם המחנה השני כן יינצל. לא משום שינצלו את זמן הקרב עם המחנה הראשון, אלא עקב היות המנצח עסוק ב'אחלק שלל'.

פרק לב' פסוקים ט'-יא': (ט) וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפָלִיטָה. כִּי בְעוֹד שְׂעִיעַט אֶל הַשָּׁלַל הָרֵאשׁוֹן¹⁵ יִמְלֹט הַשֵּׁנִי בְכָלִי מִלְחָמָה או שְׂיָבֵרַח.

16. "ה' האומר אלי שוב לארצך וכו'".
17. "קטנתי מכל החסדים". 18. "אלקי אבי אברהם ואלקי אבי יצחק". 19. ומתפילת יעקב אמנם למדו לנסח כך את סדר הברכות. החלק הסיפורי של חומש בראשית משמש מקור לא אכזב לתקנות דרבנן אשר נועדו, בין היתר, להחזיר את עם ישראל אל דרגה גבוהה יותר מזו של תר"ג, אותה דרגה בעבודת ה' שהושגה על ידי האבות, ולמעלת אבותם ישובר'.

(י) אֱלֹהֵי אָבִי אַבְרָהָם. הַקְּדִים בְּסֵדֶר שְׁבָחוּ שֶׁל מְקוֹם¹⁶ וְחֻסְדָּיו¹⁷ וּבִהְזָכִיר זְכוֹת אָבוֹת¹⁸, כְּסֵדֶר אֲנָשִׁי כְּנִסְת הַגְּדוּלָה בְּתַחֲלַת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת¹⁹.

י"א
20. שלא כפירוש רש"י 'שנתמעטו זכויותי'.
21. ולא החסד. מה שעושים בזכות אבות מגיע לבנים במסגרת אמת (כלומר, לאמת את הבטחותיו) ולא בשם חסד ייקרא. גם הבטחה של חסד צריכים לקיימה על פי מידת האמת! (השוה ביאור הגר"א ליהושע ב'יב).
21א. ראה לכך שיש מקום לבקש "הצילני", כלומר המשך מידת החסד, על יסוד החסד שכבר נעשה עמו ("כאשר נשאת"..."סלח נא").

(יא) קְטַנְתִּי מִכָּל הַחֲסָדִים. לא הִיִּיתִי רְאוּי²⁰ לְכָל אוֹתֵם הַחֲסָדִים. וּמִכָּל הָאֱמֶת. הַטּוֹב²¹ שְׁעֵשִׂית עִמָּדִי בְּזְכוֹת אָבוֹתַי. וּבְאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ שְׁעֵשִׂית עִמָּדִי לְפָנַי מִשׁוֹדֵת הַדִּין, אֲנִי מִבְּקֵשׁ שְׁתַּצִּילֵנִי (פסוק יב), כְּעֵנִין אֶמְרוּ "כְּגֹדֶל חֲסֵדְךָ, וְכִאֲשֶׁר נִשְׁאַתָּ לְעַם הַזֶּה"^{21א} (במדבר יד, יט).

אלף

1. מה הקושי האפשרי בפסוק ט' ואיק ולמה כרשננו מבאר?
2. מה לומדים מפסוק י"ד ומה מוסיף כרשננו?
3. איק כרשננו מבאר את פסוק יא' ולמה הוא חולק על רש"י?
4. מתי חסד הופך לאמת?
5. מה בדיוק ביקש יעקב כאן?

* * *

ג. רש"ר הירש.
פרק לב' פסוק טז':
(טז) וישב — לדרכו ש עירה. כוונת "לדרכו" איננה ברורה כל צרכה. אולי הוא מציין את הכיוון שאליו הוא חוזר עתה בחייו ובהלך מחשבותיו. הן היתה זו הפעם האחרונה שעשו ויעקב נזדמנו למקום אחר, מכאן ואילך נפרדו דרכיהם. כדרך שמאורע גיד הנשה יזכה להגשמתו ולהשלמתו בעתיד הרחוק, כן היתה גם פגישה זו רק אות וסימן לטיב היחסים שישלטו באחרית הימים בין יעקב ועשו. אך ביום ההוא וכן לימים מרובים שלאחריו — שב עשו ש עירה "לדרכו ולמנהגו" (השוה להלן לו, ח).

אלף

1. לכאורה מה קשה המצריכה ביאור?
2. מהי אותה "דרך" שעשו חולק בה?
3. מה קרה בצנין ליד הנשה ואיק זה שייק לכאן?
4. כרשננו מוסיף: "לדרכו ולמנהגו", למה זה חשוב לו להדגיש?
5. האם, מתי ובאיזו הנדמנות יחזרו האחים להיפגש?

* * *

פרק לב' פסוק יח': ויצו את הראשון לאמר כי יפגשך וגו': ואמרת לעבדך וגו': ויצו גם את השני וגו':

ראוי לתת טעם על מה זה לומר לראשון ולומר לזה ולכל ההולכים אחרי העדרים ולא לומר לכלם כא' ? ולמה זה לי שני מאמרים שונים. לראשון אמר כי יפגשך ושאלך משמע שאם עשו לא שאל לו לא היה לומר לו דבר. ולשניים אמר כדבר הזה מדברון אל עשו צמוחכם אותו אף אם לא ישאל להם מלבד שלא כתב כי יפגשכם עשו אחי כדבר הראשון? ולפי אומר שמתמא חשב יעקב שעשו יבוא מנגד ויפגוש הראשון ואם ככה יעשה לא שם לבו שיפתח הראשון לדבר אליו לפיכך כי אף אם יבוא בחרון אף להשמיד ולהרוג יכלה חמתו בלאן וצקר וצין כך וצין כך הללה פורתא מיהא הויא ויצרח או יפיים. אמנם חשב יעקב שבאולי עשו ישים מארצ ויבוא מדרך הבינים. כדרך הלוחמים שיבואו בתחבולה לא פנים בפנים אלא מן הגד או מאחוריו. ואם זה יארע קרוב אליו הדבר מאד ואל הילדים ולית דין לריך בושש. על כן לומר השני והשלישי וההולכים אחרי העדרים הקרובים אל מחנה הנפשות שלא ימתנו שישראל למי אחת ואנה תלך אלא תיכף ומיד ידברו אליו כדברים האלה לשכך חמתו ולא יבוא כלר ואויב. והאמת כי כן עשה עשו שבא לדרין בקלה המחנה עד שיעקב ראהו בתחלה כדכתיב וישא יעקב עיניו ולא נאמר ויפגוש עשו את המחנה :

אלות

1. *ei fe eafot enot berenu eaf bechilat derio, hachaf lehasbir?*
2. *berenu asbir et aofn hachise haaschrit vachk mch et eafotio, hachaf lehasbir?*
3. *me qra machiat vamin' lo chat?*

* * *

ה. תורת משה - האלשיך.

פרק לב' פסוק כו':

וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו (לב כו).

הנה שרו של עשו בא לפגוע בו לשלוט בכל עצמו. והוא כי יש עבירות הפוגמים בכל עצמות האדם, ויש פרטיות אל אחד מאבריו. והנה חשב יוכל לו על דבר ארץ ישראל אשר עזב וכבוד הוריו כמה שנים וכיוצא מדברים הכוללים האדם כלו. וירא כי לא יוכל לו הוא את כל עצמו. אז בקש לו דבר פרטי. ופשפש ולא מצא רק בדבר שתי אחיות המתייחסות אל הירך כד"א יוצאי ירכו על פרי בטן, ואז ויגע וכו' כי מצא מקום הפגם לנוח.

והנה היה מקום לומר איך שרה עם אלהים והלא נקעה ירכו, לזה אמר בהאבקו עמו לומר כי גם שנקעה ירכו לא נהפך הנס אל הרודף, כי עדיין היה בהאבקו עמו, כי עודנו האיש מתמלא אבק מיעקב. או על פי דרכנו בהיותו נאבק ונאחו עדיין האיש מידו ולא נתהפך הענין.

אלות

1. *me bidiof rze ero fe ceio vama ze fa hachit lo?*
2. *me het eni hachrit ebalaf ch eioch' lachotz bioqeb?*
3. *hach vama hachid' bin eni afa?*
4. *me c'iof hach'ot?*
5. *me qoio' mo'af berenu berio' b'ch' hach' vama hach'ot?*

* * *